

REUTERSKIÖLD, C. A

**Statskunskap eller historia? : Några ord
om den Skytteanska lärostolens i Uppsala
ämnen och forne innehafvare**

Uppsala : Almqvist & Wiksell
1901

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

Anders
Kris
Ups
(S)
o

STATSKUNSKAP ELLER HISTORIA?

NÅGRA ORD
OM
DEN SKYTTEANSKA LÄROSTOLENS I UPSALA ÄMNEN
OCH
FORNE INNEHAFVARE
AF
C. A. REUTERSKIÖLD.

Kungl. biblioteket

0 0000 000078798

STATSKUNSKAP ELLER HISTORIA?

NÅGRA ORD

OM

DEN SKYTTEANSKA LÄRSTOLENS I UPSALA

ÄMNEN

OCH

FORNE INNEHAFVARE

AF

C. A. REUTERSKIÖLD

UPPSALA

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.
(I DISTRIBUTION)

Suum cuique.

Uppsala 1901
Almqvist & Wiksells Boktryckeri-A.B.

Statskunskap eller historia?

Frågan om den skytteanska professurens i Upsala återbesättande har blifvit en brännande fråga, ja en lifsfråga för den svenska statsvetenskapliga forskningen, som i den hittills haft sin ena stödjepunkt — den andra ligger åtminstone ännu i den (historiska och) statsvetenskapliga e. o. professuren i Lund — och som nu mer än någonsin behöfver den samma, sedan *politikens vetenskap* börjat mer och mer äfven hos oss frigöra sig från sitt beroende af historien, mer och mer framträdt såsom något annat och något större än blott författningshistoria: författningshistorien är, så vidt den afser äldre tider, i grunden ren historia och ingår allenast till sina resultat såsom ett moment i politiken på alldeles samma sätt som flere andra vetenskapers resultat¹. Någon som helst strid eller tvist om den skytteanska professurens verkliga innebörd skulle med all säkerhet heller icke nu finnas, om denna professur vore en vanlig af staten gifven lärostol, som skulle i eljes stadgad ordning tillsättas och som alltså måste följa med sin tid och förändras med den. Men då den icke så är, utan grundats på enskild stiftelse och skall af enskild man, låt vara såsom statligt bemyndigad patronus, tillsättas, så har man däri velat finna en anledning att bedöma och söka bestämma dess karakter icke efter vår tids fordringar, utan efter den tids, då stiftelsen gjordes, och däri söka ett stöd för sina önskingar i tillsättningsfrågan. Det kan därför vara af intresse att undersöka, både hvad detta i verkligheten skulle

¹ Naturligen spela examensfordringarnes formulering för ämnet statskunskap ingen roll ifråga om bestämmandet af politikens vetenskapliga begrepp. Om politiken, se *min* Strödda Uppsatser I: 11.

innebära, och huruvida det med stiftelsens syfte kan vara förenligt att göra dess hufvudämne till historia och icke till statskunskap.

Hvad den förra frågan angår, lär af ingen bestridas, att innehafvaren äfven af den skytteanska professuren bör vara *vetenskapligt* meriterad, och skall icke heller här bestridas, att *humanistiskt vetenskapliga* meriter öfver hufvud kunna grunda kompetens äfven för den, men visserligen måste ock sägas, att *bland flere* sålunda kompetente sökande eller eljes möjliga kandidater den bör äga *företråde*, som har de bästa och flesta *vetenskapliga* meriterna *inom professurens läroområde*. Ingen torde heller bestrida, att detta läroområde är "vältalighet och politik", då i konung Gustaf Adolfs stadfästelsebref å donationen professuren uttryckligen betecknats och angifvits såsom "oratorisk och politisk". Alltså gäller det endast att afgöra, hvad som med vetenskapliga meriter i "vältalighet och politik" rätteligen bör förstås, eller bestämdare uttryckt, huruvida de vetenskapliga meriterna häri böra bedömas *efter vår tids eller efter 1600-talets* uppfattning. Ställes frågan på detta sätt, lär svaret icke kunna vara tvifvelaktigt: de vetenskapliga meriterna måste själfallet pröfvas med hänsyn allenast till den nuvarande ståndpunkten i dessa vetenskapers utveckling och icke till en äldre och antikverad, äfven om denna varit af stiftaren afsedd. Eller månne det är möjligt, att än i dag af professor skytteanus skall fordras att hans "qualitet och dageliga exercitia der vthi beståå, att han för all tingh ähr en politicus, historicus och en godh orator, och att han vthi allt detta förnämnda ähr besynnerligen methodo Ramens"? Fordras på grund af det förra stadgandet med nödvändighet, att professor skytteanus är en "historicus", så fordras med lika nödvändighet i följd af det senare, att han hyllar den ramiska filosofien, men hvilken modern vetenskapsman kan sägas tillhöra och vilja tillhöra en filosofisk skola, som länge sedan spelat ut sin roll? Skulle man emellertid säga, att med politik bör förstås hvad stiftelsebrefvet därmed afsåg, så vore detta alltså intet annat

än att säga, att politikens vetenskap för all tid måste, så vidt den skytteanska professuren kommer i betraktande, förblifva på 1600-talets ståndpunkt, och alltså, efter vår tids begrepp, upphöra att vara en vetenskap. *I sådant fall måste emellertid det samma tillämpas på historien* såsom ämne för den skytteanska professuren: skall politik tagas i 1600-talets mening, så kan ej heller annat gälla om historien, och följaktligen skulle den skytteanska professuren icke heller såsom historisk kunna numera vara en vetenskaplig lärostol! Ett dylikt resultat lär ej vara antagligt under annan förutsättning än bekännelsen: credo quia absurdum, och grundsatsen: stet pro ratione voluntas! Skall därför den skytteanska professuren i "värtalighet och politik" kunna förblifva en *vetenskaplig* lärostol, trogen sina stolta traditioner och värdig Upsala universitet, då måste dess ämnen uppfattas icke efter en gången tids, utan efter samtidens måttstock och kraf, och då kan man icke heller i stiftelsebrefven söka förevändningar för sträfvanden att till den samma få befordrade andra än vetenskapsmän inom den moderna "politikens" discipliner.

I själfva verket torde detta ock vara fullt förenligt med stiftelsebrefven och hittills följd praxis. Först och främst bör härvid erinras, att man för länge sedan ansett sig befogad att, när "värtalighet" upphörde att räknas såsom en med "politik" förenlig vetenskap, icke vidare fordra meriter i detta ämne, oaktadt professurens förste af Skytte själf utsedde innehafvare, Simonius, just lærer i egenskap af "en god orator" hafva erhållit platsen. Sedan Kolmodins dagar — han gjorde sig känd hvarken såsom historisk eller politisk vetenskapsman, utan såsom forskare i latinsk värtalighet — har sålunda "värtaligheten" varit lämnad ur räkningen, och det var snarare blott en lycklig tillfällighet, att Svedelius faktiskt tillika kom att delvis fylla detta vilkor i stiftelsebrefvet: han var svensk, ej latinsk värtalare. Skulle det numera befinnas, att en förening af historia och statskunskap icke vidare är möjlig å en och samma *vetenskapliga* lärostol, att det icke finnes vetenskaps-

män, som på samma gång kunna anses såsom framstående och erkände vetenskapsmän både i historia och i statskunskap, att öfver hufvud vetenskapens fortgående förgrenande mer och mer omöjliggör ett sådant kraf, som att professor skytteanus skall vara både såsom "historicus" och såsom "politicus" en verklig och skicklig vetenskapsman, ja då måste mellan båda ske ett nytt val, och en ny utgallring äga rum, liksom i äldre tider en accomodation efter tidskrafven skett vid flere olika tillfällen. Att härvid historien och icke politiken bör vara den som viker, följer redan af professurens officiella namn, men ligger ock tydligt angifvet i stiftelsebrevets innehåll, om man blott vill läsa detta i dess totalsammanhang.

I två afseenden är det, som historiens studium blifvit anbefaldt professor skytteanus, men i intetdera är det historien såsom vetenskap, hvarå den afgörande betydelsen blifvit lagd: historien såsom vetenskap i modern mening existerade på 1600-talet fullt ut lika litet som, om ej mindre än, den moderna politiken — därom lämnar Annerstedt i sin Upsala Universitets Historia I: 246, 363, 406, jfr Bih. I: 167, 168, 174, otvetydiga bevis. Först och främst inskränker nämligen stiftelsebrevet, och särskildt det af den 1 oktober 1622, hvilket är det enda som, jämte det kongl. konfirmationsbrevet af 2 juni s. å., härom innehåller några bestämmelser, historien till en fäderneslandets krönika och betraktar denna hufvudsakligast *såsom ett medel vid öfningar och arbeten i vältalighet* (jfr i synnerhet punkt VII i brevet af 1 okt. 1622), i det att den svenska historiens hjältegestalter och särdeles Sveriges framfarne konungar, som komne äro af konung Gustafs hus, blifvit framhållna såsom värdiga föremål för ett tillbörligt celebrerande och upphöjande genom professorn, som sådant åligger "ickie allenast *medh sijne egne orationer*, vthan och tillhållandes vngdommen, att de *vthi förb:te materiers perorande* dette af minnet och vthan til göra måge." Vältaligheten var det förnämsta ämnet och historien var ställd till dess tjänst närmast ingalunda såsom själfständig veten-

skap, utan såsom hjälpvetskap. Har nu värtaligheten ansetts kunna och böra såsom vetenskap försvinna ur professoris skytteani läroområde, vore det uppenbarligen ett missgrepp att likväl därinom ej blott bibehålla dess tjänarinna, historien, utan rent af göra henne till professurens herskarinna.

Men historien har i stiftelsebrevet fått sig tillerkänd äfven en annan betydelse, nämligen såsom ett medel till och en del af politikens vetenskap. Och här är det visserligen så, att på denna tid politiken i sig innefattade äfven historien — de båda voro då ännu icke åtskilda, såsom i våra dagar, ehuru historien såsom en del af politiken dock heller icke var alldeles det samma som historien såsom själfständigt ämne. Skillnaden har uppenbarligen tänkts ligga däri, att en politices professor hade att syssla med de "historiske skriffters förståndh", såsom det heter i konfirmationsbrevet, d. v. s. att tyda och uppvisa hvad betydelsefullare acta och handlingar till Sveriges historia i verkligheten och särdeles för samtiden inneburo och betydde. Det har ock uppgifvits, att äldre professores skytteani föreläst öfver Sveriges då gällande traktater med utländska makter, och det är alldeles tydligt, att med hänsyn härtill det tolkningsintresse, som professurens senaste innehafvare, professor Oscar Alin, egnade åt bl. a. Kielertraktaten 1814, stod i fullaste samklang med lärostolens stadgade uppgift. Historien såsom en del af politikens vetenskap tänktes med andra ord gå ut på framför allt *samtidens* inre och yttre händelser och alla de historiska fakta, som för dessas rätta förstånd var af betydelse. Klart ligger detta ock uttaladt i konfirmationsbrevets ord, att professor skytteanus därhos "högte konungars historier ordentelighen beschriffwer och i liuset komma låther, *hållandes och medh namnkunniga vtlänske lärde men godh communication om saaker som der vthe förelöpa, att de och här inrikes måge kunnige wara, såsom och dem igen om det här inrikes skier, och böör divulgeres, adviserer*, medh huadh annatt meere som för:te profession kräfwer och fordrar". Alltså,

historien, såvidt den rörer samtidens företeelser och politiska lif, men icke i annan måtto, är det, som ingår i den skytteanska professurens laroombåde, låt vara, att, *där så ske kunde* och förhållandena så medgåfve, det tillika var professor skytteanus ålagdt, att "låta i liuset komma" framfarne svenske konungars historia i allmänhet. Misstag vore emellertid att anse denna biuppgift såsom hufvuduppgift; och om eller när det icke längre är möjligt att finna innehafvare, hvilka samtidigt äro verkligen meriterade såsom både historiske och politiske vetenskapsmän, då måste tydligen företräde gifvas dem, som äro såsom politiske vetenskapsmän de mera framstående. Att så ock skett i forna dagar, och att historien då ingalunda spelat en så betydande roll, som i senare tider, det framgår af bifogade notiser rörande forna professores skytteani.

Tre möjligheter äro för närvarande, i fråga om grunderna för professurens tillsättning, tänkbara. Den ena är den, som sedan Kolmodins afgang på 1830-talet de facto varit följd, nämligen att betrakta historien allenast i dess samband med politiken, icke med vältaligheten, och anse politiken framför allt såsom författningshistoria och politisk historia, eller, med andra ord, att sammanräkna meriter i statskunskap och i historia och sålunda anse dessa ämnen såsom lika berättigade delar af politikens vetenskap: denna möjlighet föreligger emellertid knappast numera, sedan en sådan specialisering egt rum, att historien och politiken blifvit från hvarandra särskilda och politiken numera består icke af historia och statskunskap, utan framför allt af statskunskap, hvartill dock i viss mån måste räknas äfven författningshistoria, samt öfver hufvud af modern samhällskunskap och därpå byggd (alltså empirisk) samhällslära och samhällspolitik i inskränkt mening — att det moderna samhällslifvet är väsentligen mera inveckladt och rikare utbildadt än 1600-talets, och därför ock mer än detta kräfver uteslutande uppmärksamhet hos sina vetenskapliga

forskare, synes blott behöfva här påpekas. -- Den andra möjligheten är den, att vid det redan nu nödvändiga och förr eller senare oundvikliga valet mellan historien och politiken i nyss nämnda mening, historien besegrade politiken och professuren sålunda komme att blifva en lärostol i författnings- och möjligen äfven traktatshistoria: detta skulle emellertid komma i ohjälplig strid med stiftelsebrefvens både anda och bokstaf och mot hela den utveckling, som under 1800-talets senare hälft gjort sig gällande under hvarje innehafvare af lärostolen, ehuru den vid hvarje ombyte af innehafvare ånyo i viss mån hejdats — *därför att endast historici då funnits att tillgå såsom kandidater*: först Oscar Alin och Pontus Fahlbeck ha i vårt land förmått göra politiken till själfständig vetenskap i modern mening, hvardera i sin särskilda riktning. — Den tredje och sista möjligheten — bortsedt från det otänkbara, att "vältaligheten" skulle återupplifvas såsom hufvudämne — är den, att historien återförvisas till sin gamla plats såsom politikens hjälpvetenskap och politiken i dess modernt vetenskapliga gestalt erkännes såsom professurens hufvudämne: att detta väl skulle stämma öfverens både med andan och bokstafven i stiftelsebrefven, torde utan vidare följa af hvad ofvan närmare utvecklats. Historiens betydelse såsom merit blefve då allenast den att, *där de statsvetenskapliga meriterna vägde alldeles lika, men eljes icke*, meriterna i historia finge tilläggas det afgörande ordet, men ingalunda tvärtom meriterna i historia först vägas mot hvarandra och, endast om de vore lika, meriterna i politik tagas i betraktande. Att åter anse meriter i historia tillika och samtidigt såsom meriter i politik för en modernt politisk professur, hvilket dock mången synes vilja, det vore uppenbarligen lika oriktigt som att anse meriter i politik såsom ekvivalenta med meriter i historia för en historisk professur¹, — hvilket alls ingen nu påyrkar, som är rädd om sitt vetenskapliga anseende!

¹ Sådant var dock förr möjligt, när historia och statskunskap icke stodo i det förhållande till hvarandra som nu (se nedan om Svedelius s. 15).

Och skulle man, trots allt detta, anse, att stiftelse- och konfirmationsbrefven föranleda svårigheter, så finnes en synnerligen enkel utväg att komma ifrån dessa, om nämligen lärostolens patronus blefve anmodad eller af eget initiativ ville antingen själf besluta och kungöra eller, om han därtill funne sig obehörig, hos K. M:t hemställa om *en sådan förklaring af dessa bref*, att därigenom blefve officielt fastslaget, hvilket den skytteanska professurens läroområde i våra dagar är eller bör vara. Att såväl det allmännas väl som universitetens och vetenskapens intressen härvid kräfva, att den skytteanska lärostolen icke göres till en tredje professur i historia, utan till hvad den alltid varit, Sveriges enda fullständiga och helt själfständiga lärostol i politikens vetenskap, därom råder alldeles intet tvifvel och det lär af ingen bestridas.

Ett sådant hänvändande till K. M:t kan ock anses vara af herr Johan Skytte själf anvisadt såsom den utväg, hvilken vid behof bör anlitas, om professionens behöriga bestånd sättes i fråga: "Wore det och såå", heter det i punkt II i brefvet af 1 okt. 1622, "att någon större beswärligheet sigh härutinnan synntes villia yppa och påkomma, den hwarcken förmedelst wälb. Rijkzrådź och deres W. W:ters Biscopernes myndigheet eller anseende kunde rådās eller afstellas, att de dåå samptligen dåå Sweriges rege- rande konungar vthi underdånigheet om ett konungzlighit och wälldigt bijstånd och een nådigh handräckning besökie och ahnroope".

Huru därmed än sker, visst är, att på afgörandet i denna fråga, på valet mellan statskunskap eller historia, hänger icke allenast enskildes intresse utan ock i väsentlig mån hela den svenska politiska vetenskapens framtid — om den skall blifva mörk eller ljus, komma snart eller fördröjas i årtionden!

Upplysninger om forne innehafvare af den skytteanska lärostolen

(för äldre tid hufvudsakligast efter Frondins handskrifna Förteckning på
Cancellerer etc., å Upsala universitets bibliotek,
sign. X. 171—173).

Jonas Magni t. f. prof. 1622.

Johannes Simonius 1625—1627.

Johannes Loccenius e. o. prof.
1627—1642.

Johannes Freinshemius
1642—1647.

Johannes Schefferus 1648—1679.

Elias Obrecht 1682—1698.

Johan Upmarek 1698—1716.

Johan Hermansson 1717—1737.

Johan Ihre 1738—1780.

Jacob Ax. Lindblom 1781—1786.

Jacob Fredric Neikter 1787—1803.

Olof Kolmodin 1805—1838.

Carl Thomas Järta 1839—1841.

Olof Wingqvist 1843—1861.

Wilhelm Erik Svedelius
1862—1881.

Oscar Josef Alin 1882—1900.

Efter professurens upprättande 1622 dröjde det tre år, innan den första gången blef med ordinarie innehafvare försedd. Under mellantiden lærer den dock på förordnande upprätthållits af JONAS MAGNI, som allt sedan 1614 verkat såsom professor i Upsala, till en början i politik, historia och juridik äfvensom de facto i praktisk filosofi, men från 1620 blott i historia, hvilket ämne han äfven framdeles bibehöll. Att Jonas Magni trots dessa förhållanden ej erhöill den nya skytteanska professuren och icke ens kom att bibehålla sina ursprungliga hufvudämnen, torde hafva berott därpå, att han, såsom Annerstedt i sin Upsala universitets historia I: 245 (jfr I: 209) säger, var "en lika oförfärad som talangfull försvarare af Aristoteles system", under det Johan Skytte endast godkände den ramiska filo-

sofien. Först 1625 installerades af patronus själf den då utnämde förste ordinarie professor skytteanus, nämligen

JOHANNES SIMONIUS, född 1565 i staden Burg i Magdeburg, fil. mag. i Rostock 1593 "sedan han vid Universiteterna i Helmstedt, Wittenberg, Rostock och Königsberg studerat i synnerhet Philosophien och Romerska Wältaligheten, och gjort en resa genom det Södra Tyskland" äfvensom varit "Informator för Prins Wilhelm af Curland i 4 år, af hvilka de 2 sidsta tillbragtes med Prinsen vid Univ. i Rostock", där han ock 1594 blef poeseos samt 1599 tillika eloquentiæ professor; hvarjämte han där i flere år bestridde "Protonotariatet vid Mecklenburgska Landrätten, men nedlade det, då denna domstol flyttades ifrån Rostock". Af Johan Skytte kallad till *professor skytteanus* 1624, dröjde han med sitt antagande och sin hitkomst till 1625 och dog redan våren 1627, hvarefter platsen förblef obesatt under en längre tid, ehuru

JOHANNES LOCCENIUS förordnades att tills vidare, eller såsom det hette "till thess någon offererades, som dertill aptior wore", i egenskap af *e. o. prof. skytteanus* bestrida tjänsten, hvilket förordnande sedermera räckte ända till 1642. Loccenius, som var född i Holstein 1598, blef iuris doktor i Leyden 1625, dit han lærer begifvit sig särskildt för habilitering till skytteanska professuren, som varit honom erbjuden, då Simonius tvekade; s. å. mottog han emellertid i stället lärostolen i historia i Upsala såsom *e. o. professor* och 1627 såsom ordinarie, samt bibehöll den samma äfven såsom *e. o. prof. skytteanus* till 1634, då han under fortfarande förordnande såsom skytteanus blef professor i den juridiska fakulteten med ämnet romersk rätt och tidvis äfven svensk rätt. "I wältaligheten, historien och antikviteterna", säger Annerstedt i sin universitetshistoria I: 400, "åt hvilka han hittills egnat sig, hade han redan utträttat stora ting. De kastades icke åt sidan, därför att han nu kallades till juridiken, men hans lagrar på det förra fältet, ehuru i sig icke obetydliga, blekna för dem som han skurit på det senare". Loccenius blef sedermera 1648

bibliotekarie, 1651 rikshistoriograf, 1666 iuris professor honorarius och ledamot af samt 1672 præses i antikvitetskollegiet i Upsala; 1650 tog han, såsom ledamot af kyrkoordningskomitéen, del i dess arbeten. Han dog 1677. — Redan 1642 hade emellertid

JOHANNES FREINSEMIUS, född i Ulm 1608, blifvit *professor skytteanus*. "Då han kallades til Skyttianska profession hade han ingen annan beställning, än at honom var updragit at inköpa Böcker för Hertig Augusti af Wolffenhüttel Bibliothek". Han säges hafva haft "i synnerhet en vidsträckt språkkunskap", blef ock kongl. bibliotekarie och historiograf 1647, men synes 1650 hafva erhållit den särskilda professuren i vältalighet, sedan han s. å. deltagit i kyrkoordningskomitéens arbeten, och "då han slutel., för sin hälsas skull, måste vända åter" till Tyskland, där han 1655 blef professor i Heidelberg och 1660 afled, "fick han dock behålla sin lön och erhöill titel af Drottningens råd". — Hans efterträdare på skytteanska lärostolen blef

JOHANNES SCHEFFERUS, född i Strassburg 1621, student 1637, *professor skytteanus* 1648, tillika jur. nat. et gent. prof. honor. 1665, assessor i antikvitetskollegiet 1667, akad. bibliotekarie 1677, död 1679. "Vid sin ankomst til Sverige emottogs han mycket nådigt af Dr. Christina som sjelf förde honom i sin egen slup til Upsala, där han insattes i Embetet af Patronus R. R. Bar. B. Skytte medelst et lat. tal. — Vid Cons. Acad. var han mycket ledsen; sade dock där sin mening utan afsigter med mycken frimodighet. — Hade äfven säte i Jurid. Faculteten, och var där hvarannan termin Decanus". Hans lärdom, säges det, "var grundad på språkkänedom. Han arbetade lätt, var gärna quick och ofta var quickheten blandad med salt. Ägde djup insigt i svenska urkunder". Hans strid med Verelius om Upsala tempels läge är bekant. Personligen beskrifves han såsom "en liten gubbe med krokig näsa, gick med en liten sidentygskappa, var bittida uppe om mornarne"; han var "närsynt, brukade små moustacher, gick fort och lutande och talade högt. Spelade aldrig kort och tär-

ning“. — Efter Schefferi död stod platsen några år obe-
satt, tills

ELIAS OBRECHT, som föddes i Strassburg 1653 och lärer
varit informator i riksråden Ehrenstens och Gyllenstiernas
hus och därigenom blifvit för patronus känd, 1682 kallades
till *professor skytteanus*. Han uppgifves hafva gjort ett par
utrikes resor, blef 1694 akad. bibl. och erhöll 1695 "full-
makt på General Bibliothecariatet öfver hela Riket", reste
1697 på kallelse af förmyndareregeringen till Stockholm
för tjänstgöring i kansliet, och dog 1698.

Efter honom kom den förste svenskfödde innehafvaren
af lärostolen, nämligen

JOHAN UPMARCK, född i Upsala 1664, filosofie adjunkt
1696, *professor skytteanus* 1698, censor librorum 1716,
adlad Rosenadler 1719, kansliråds titel 1722 och stats-
sekreterares titel 1737, död 1743. Han utmärkte sig såsom
"latinsk orator", och det berättas om honom, att då en
tysk man här sökte skytteanska professuren, denne "blef
vid sin i Upsala ventilerade Disputation uti Cathedern så
illa medfaren af Upmarck, at han sjelfvilligt retirerade".
— Han efterträddes af

JOHAN HERMANSSON, östg., född 1679, stud. 1694,
iuris adjunkt i Upsala 1707, moral. prof. i Lund 1715, *pro-
fessor skytteanus* 1717, död 1737. Hermansson var dels
jurist — uppgiften, att, "innan han erhöll Skytt. Profession,
han varit utnämnd til Lagman", lärer dock böra rättas där-
hän, att "han endast haft förordnande at hålla et Lagmans
Ting" — dels ock "lycklig latinsk poet"; och var han
"allmänt älskad för des behagliga umgänge".

Med Hermansson afslutas den *första perioden* i läro-
stolens tillsättningshistoria och en *andra period* börjar med
Hermanssons efterträdare och lärjunge

JOHAN IHRE, östg., född 1707, stud. 1720, fil. mag.
1731, docent i Upsala 1734, v. bibliotekarie 1735, poeseos
professor 1737, *professor skytteanus* 1738, kansliråds titel
1756, adlad 1762, led. af bibelkom. 1773, död 1780; företog
utrikes resor 1730—33. "Känd för lyckligt snille och vid-

sträckt beläsenhet, särdeles i Sveriges gamla häfder“, var Ihre dock framför allt språkvetenskapsman. Sin samtids politiska tilldragelser sökte han visserligen ock skildra, men råkade därigenom i konflikt med både regeringen och teologerna; politisk historia, särskildt Englands, lärer ingått i hans föreläsningar (se härom Nordisk Familjebok). Han beskrifves såsom en “stor, tjock och vacker karl, satyrisk och rik på infällen“. — Ihres efterträdare blef ock en språkman,

JACOB AXELSSON LINDBLOM, östg., född 1746, stud. 1763, fil. mag. 1770, eloquentiæ docens i Upsala 1773, e. o. vice bibliotekarie 1776, e. o. professor 1779, *professor skytteanus* 1781, biskop i Linköping utan förslag 1786, teol. d.r 1793, erkebiskop 1805, ledamot af bibelkom. 1807, en af de 18 i sv. akad. 1809, död 1819. “Såsom professor skyttianus uplifvade han de Skyttiska lärdomsöfningarne för Adelige ungdomen, til erkänsla hvaremot den vid des flyttning lät slå en medaille öfver honom.“ Var såsom biskop och erkebiskop ledamot af presteståndet vid riksdagarna. — Lindblom efterföljdes af

JACOB FREDRIC NEIKTER, vestm., född 1745, stud. 1764, fil. mag. 1773, poeseos docens i Upsala 1774, e. o. filosofie adj. 1779, e. o. filosofie professor 1780, akad. bibliotekarie 1783 och tillika litt. hum. prof. 1785, *professor skytteanus* 1787, död 1803. “En mångkunnig man, men af et lika hetsigt som skämtsamt sinnelag.“ Han företog 1779—1784 en utrikes resa och var framför allt kulturhistorisk forskare och estetiker, liksom ock efterträdaren

OLOF KOLMODIN, vestg., född 1766, stud. 1783, fil. mag. 1791, docent i Upsala i fäderneslandets litteraturhistoria 1792, *professor skytteanus* 1805, led. af uppfostringskomiteén 1812, död 1838. — Kolmodins egentliga namn var Dahl, men han upptog efter morfadern, prosten och skalden Olof Kolmodin, namnet Kolmodin. Han var vitter stilist, och om än hans inträdesföreläsning såsom skytteansk professor handlade “de mutuo civitatum europæarum nexu“, kom han dock sedermera att hufvudsakligast sysselsätta sig med vältaligheten. “Föreläsning

garna bestodo“, berättar Svedelius i sina lefnadsminnen s. 287, ”i öfversättning af Livius, ty Kolmodin, åtminstone under sina senare år, egnade sig helt och hållet åt den sida af den Skytteanska lärostolen, som afsåg värtaligheten, och denna bestämmelse ansågs uppfylld genom att studera latinska prosaister, romersk värtalighet“. Under de senare åren af sin lefnad var han tjänstledig. Såsom vikarie tjänstgjorde *J. B. Runsten*, norrl., född 1801, stud. 1820, fil. mag. 1827, litter. rom. doc. 1829, eloq. et polit. adjunctus skytteanus och bibliot. Gyllenh. 1832, hvilken var den skytteanska lärostolens förste och ende adjunkt och erhöll sin anställning på grund af oratoriska, icke politiska studier.

Efter Kolmodins död inträdde ett omslag i tillsättningsprinciperna och en *tredje period* börjar med

CARL THOMAS JÄRTA, född i Stockholm 1802, son till den bekante statsmannen Hans Järta; stud. 1818, fil. mag. 1827, lektor i historia vid Vesterås gymnasium s. å.; *professor skytteanus* 1839, död 1841. — Om Järta har Svedelius i Anteckningarna ur sitt förflutna lif s. 388 fält det omdöme, att ”han var ’klippt och skuren’ för den Skytteanska katedern“; hans föreläsningar afhandlade bland annat Sveriges historiska och politiska litteratur allt ifrån äldre tider. Politiken var åter kommen till heders men såsom historisk. Professuren stod efter Järtas död obesatt i nära två år — lämpliga kandidater torde hafva saknats —, hvar efter till dess innehafvare utsågs adjunkten i historia

OLOF WINGQVIST, f. i Södermanland 1800, stud. 1819, fil. mag. 1827, docent i svensk historia i Upsala 1834, adjunkt i historia och statistik 1837, *professor skytteanus* 1843, ledamot i representationskomitéen 1846, död 1861. — ”Wingqvist hade icke lätt för att skriva, och därför skref han ej mycket“, säger om honom Svedelius i nämnda Anteckningar s. 286, ”men det, som han skref, var mycket väl skrifvet“. Hvad som af hans hand finnes, utgöres hufvudsakligast af afhandlingar i författningshistoria, af hvilka den största först efter hans död och blott delvis utkom af trycket (om den svenska representationen i

äldre tider). Om än hans nyss anmärkta obenägenhet för skriftställarverksamhet härtill medverkat, är dock tydligt, att äfven den omständighet, att han först egnat sig åt en annan vetenskap än politiken, härvid icke varit utan sin betydelse. — Bland dem, som under Wingqvists senare år sattes ifråga såsom kandidater till den skytteanska lärostolen, när den en gång blefve ledig, var äfven statsmannen och historikern F. F. Carlson, men efter Wingqvists död erhöles den af

WILHELM ERIK SVEDELIUS, vestm.-dal., född 1816 i Köping; stud. 1831; fil. mag. 1839, *politices docens* i Upsala 1840, adjunkt i historia och statistik 1850, professor i historia i Lund 1856, *skytteansk professor* 1862, iur. utr. hedersdoktor i Köpenhamn 1879, afsked från professuren 1881, död 1889. Om Svedelius, se minnesteckningen i *Historisk Tidskrift* 1889. — Anmärkas må här blott, att hans specimen för professuren i historia i Lund — liksom öfver hufvud hans betydelsefullaste arbete i vetenskapligt afseende — utgjordes af en af honom själf å titelbladet såsom "afhandling i svensk statsrätt" betecknad skrift, nämligen den "Om statsrådets ansvarighet". Svedelius var visserligen till en viss grad historiker, men icke i egentligen modernt vetenskaplig mening: hela hans utbildning och vetenskapliga läggning var vida mer politisk, ehuru svensk väl-talighet städse var den kanske starkast och rikast utvecklade sidan i hans verksamhet. — Bland de tre vetenskapsmän, som vid Svedelii afgång från professuren af honom nämdes såsom möjliga och lämpliga efterträdare, och som alla tre tillhörde den historisk-politiska riktningen, blef som bekant föreslagen och utnämnd

OSCAR JOSEF ALIN, vestm.-dal., född 1846 i Falun, stud. 1865, fil. d:r 1872, docent i statskunskap i Upsala 1872, lärare för h. sth. h. prinsessan Victoria af Baden 1881, *skytteansk professor* 1882, censor vid mogenhets-examina 1885-92, 94, 95, iuris utr. hedersdoktor 1893, ledamot af Riksdagens första kammare 1888-1899, ledamot af tredje svensk-norska unionskomitéen 1895, död

1900. Om Alin, se i Statsvetenskaplig Tidskrift 1901 äfvensom Historisk Tidskrift s. å. — Alins betydelsefullaste arbete var, såsom allmänt känt är, boken om den svensk-norska unionen, ett verk, hvars hela läggning är *politisk i vetenskaplig mening*; hans första skriftställarverksamhet var dock historisk, och utan tvifvel försenade denna omständighet äfven hans utveckling såsom politisk forskare och medförde i sin mån, att många hans arbeten såsom sådan endast hunno påbörjas, men aldrig afslutas.

Skall nu efter honom åter följa en historiker, och därmed den vetenskapliga utveckling af politiken, som han begynte, åter afbrytas, till dess denne nye *professor skytteanus* möjligen hunnit, såsom för honom blir nödigt, först arbeta sig själf in i sin nya vetenskap — eller kanske än längre?

Pris: 30 öre.

www.books2ebooks.eu